

מדרגת האדם

ממאמר

אדמו"ר הטובן החסיד

מוהר"י הורביץ זצלה"ה

שדיבר בהישיבות דנובהרדוק

פרק יב.

וירא כי לא יכול לו ויגע בכף ירכו ותקע כף ירך יעקב בהאבקו, מו"י ובזוהר שם, שנגע בתמכין דאורייתא, ויתכן לאמר שכונתו שיעקב אבינו בנגף התורה לא היה המלאך יכול ליגע בו כלל. אמנם אם היתה איזה פגיעה כל שהיא להחליש את יעקב, הוא בנגוע להאכזרים הנדרשים לקיום התורה, שכזה יש מקום ליצר להאפיל ולהאביק הדרך הנכונה לפי שעה אף לאבות העולם.

ויתכן שהנגיעה בתמכין דאורייתא היתה בעיקרה לענין דורות הבאים, שמעשה אבות סימן לבנים. שכוננו לנגוף התורה קשה מאד להיצר להחליש לאנשי המעלה בכל הדורות, וכל עיקר מקום היצר הוא בנגוע להאכזרים הנדרשים לקיום התורה, והוא הסבך של שאלות החיים ודאגתם, שאף לבני עליה הרוצים להגיע לשלמות האמיתית, מאפיל להם היצר הדרך הנכונה בהשכונות רבים, ומכלכל דעתם בדאגת סחר, בנגוע למצב הרוחני והחומרי גם יחד.

ועל זה מצא היצר מקום לדורות להחליש הבן תורה, שלא יהא לו תמיכה בחיי החברה, הן בנגוע למצב הרוחני שלו הן במצב החומרי, אם ירצה לחיות על פי דרך התורה בדקדוק גמור, מבלי לוותר כלל, כי הדרך הקיצונית שלו הוא דרך שאין דעת הבריות נוטה הימנה, עד שאינן עוצרין כח לעמוד כנגד טענותיהם הספחידות, ומתחיל לנמות לאט לאט לדרך הפשרה, עד שמאבד כל העוה ואמינות הדעת שלו, ומהלים בעצמו שמוטב לו לחיות חיים של פשרה.

והנה יש לתאם שתי האיטרות שנמצא בחו"ל: הן אמר בעכו"ם נדמה לו וזה אמר כת"ח נדמה לו"י, ולאמר שאין כאן מהלוקת כלל, אלא בדרכי היצר ותחבולותיו להכשיל הבני עליה יש שתי בהינות: הא', שחוצר בא אליו בתור עכו"ם, היינו שכלכל אותו בדעות כוזבות של כחי ועוצם ידי, והשנית, שבא אליו בתור ת"ח, כפתח כשר ובהשכונות רבים, שגם לפי התורה הוא סוכרר לפשר, ולהשתדל לחיות רוח הבריות נוחה הימנו. ובנגוע לענין דרך הבטחה, הוא כא מוויין במה שאסרו חו"ל, יפה ת"ת עם דרך ארץ, וכל תורה שאין עמה מלאכה טופה במלה"י, ובמאמרם, ובכרך ח' אלקין בכל אשר תעשה, יכול אפילו יהא ידע במל ת"ל בכל אשר תעשה"י. ובנגוע לעבודת תיקון המדות שיצטרך בתהילה להאחו בקצת האחרון, ועי"ז יראה שאין דרכו נכונה בעיני הבריות, הוא מכלכל אותו במעטותיו, שאין דרכו פחאיים ע"פ התורה. וכן במאמרם, כל שרצה הבריות נוטה הימנו רוח המקום נוחה הימנו, וכל שאין רוח הבריות נוחה הימנו אין רוח המקום נוחה הימנו"י. ומראה לו חשכונות רבים שבעיקר עליו לדקדק שיהיה נרצה בעיני הבריות, שזהו מגדר קידוש שם שמים, וכן במאמרם, כל ת"ח שנמצא רבב על בגדו הייב מיתה"י. הרי שאם הוא ת"ח עליו לדקדק ביותר שיהא אהוב לבריות מפעם קידוש ה'.

והחובה רבה על הסבך ה' באמת, שיספור עצמו בתחלה שלא יהיה נאחו בסבך של, תמכין דאורייתא"י, היינו החשכונות של שאלת החיים, ומצב הכבוד שלו בחיי החברה. ועליו להמסר עצמו אל התורה, ולפרק מעל צוארו עול החשכונות הרבים, שע"י זה יתקדש קדש קדשים, ויהיה ה' חלקו ונחלתו לעולם.

לב אליהו

כ"א

רבנו הגדול סא קדישא

ברן אליהו לאפיאן זצוקל

הורביץ הורה נכבדים שנה בישיבות ההשקפה בארץ ובהרל
בשנת ג'תתק"ל תלמידיו שובעו לקט

ישיבות ובאורים נמצאים על כל עמיה ופרשה

(פי וישלח) "ויותר יעקב לבדו ויאבק איש עמו". ואחז"ל (חולין צ"א) מלמד שהעלו אבק מרגלותם עד לכסא הכבוד. והיינו שהאבק עלה ועבר מעולם העשי,

הכבוד! ובודאי יש בזה סודות גדולים, אבל אנו נפרש כפשוטו, שהרי ידוע כי האיש שטאבק עם יעקב אבינו הי' שרו של עשו, והמלחמה היתה רוחנית כמובן, כלומר: שרצה להכניס בו מחשבות זרות ח"ו. וזהו מה שאמרו שם חד מ"ד כת"ח נדמה לו, היינו שהתווכח אחר כת"ח ורצה להכשילו באמונה ח"ו, וזהו שהעלו אבק עד לכסא הכבוד. אבל לא עלה בידו, ככתוב "וירא כי לא יכול לו". וכיון שראה שלא יכול לו — "ויגע בכף ירכו", כלומר: נגע ביוצאי ירכו, וכתב "ותקע כף ירך יעקב וגו' עד עלות השחר", היינו דמה שנגע ביוצאי ירכו של יעקב זה רק עד עלות השחר, כלומר: עד הגאולה האחרונה.

וכתיב בפרשה, "ויותר יעקב לבדו ויאבק איש עמו", וזה הי' שרו של עשו, ואחז"ל (חולין צ"א) ע"ה"פ ותקע כף ירך יעקב בהאבקו עמו, מלמד שהעלו אבק מרגלותם עד כסא הכבוד, כלומר: כי יעקב הרי הוא האדם שבמרכבה, ורצה הס"מ להכשיל ח"ו את יעקב ולפגום מחשבתו — עד כסא הכבוד, ובהו מובן מאי דאמר שם חד מ"ד כת"ח נדמה לו... אבל לא יכול לו, ומה עשה, "ויגע בכף ירכו", כלומר: ביוצאי ירכו — ובמקום הירך... שם פגע! וזה דור שלנו בעיקבתא דמשיחא, בדור של אחרית הימים קודם הגאולה האחרונה, הצליח לנגוע שיהי' טומאה גדולה ר"ל וזהו, ותקע כף ירך יעקב וגו'. וכן, ויאבק איש עמו עד עלות השחר" וגו', היינו עד הגאולה האמיתית הרי הוא מתאבק עם כלל ישראל הנקרא יעקב, ובדרך כלל לא הצליח, אבל "ויגע בכף ירכו" וכאמור!

שפת ושלח אמת

ב"ה [תרס"ג]

בפסוק ויאבק איש עמו עד עלות השחר דרשו חז"ל שהעלו אבק צרגליהם עד כסא הכבוד. הרמז כי המלחמה עם הסע"ח והיל"ר הוא לעולם כענין שאמרו חז"ל הגדול יחזירו ילדו גדול ממנו ולכן לדיקים נדמה להם כהר. שכן המלחמה לעולם עד כסא הכבוד. ולכן אחרו חז"ל גדולה משונה שמנעת עד כסא הכבוד כיון שהפגם האלך עד שס. וזכר שזרש נשמת אדם שהוא יעקב שלורפו יחוקקה חמה כס"כ שס אין פגם ומשם שורש המשנה. ולכן אחר מלחמה זו אמר לו המלאך לא יקרא עוד שמך יעקב כי יעקב השם על צחי המלחמה וכיון שעבר כל דרך המלחמה וזה לשם ישראל:

בית ושלח ישראל

התאבקות עשו עם יעקב כי מלחמה על יהדות, יעקב צעלמו לא כי לו פחד מעשו. אחר שהצטיה לו הש"י, רק כי מתולד מדורות הצאים, וירא כי לא יכול לו ויגע בכף ירכו, אי הרמז על הדורות שיצאו וגם צא סלל ובראה הדרך להחגבר על הסע"ח כוחו של עשו, וכוח עבר לפניכם כו' שזע פעמים כי שזע יפול לדיק וקס, אף שיפלו לפעמים צמי יקומו, וזה הדרך הזה סלל לפניכם, אי צגמי לעולם ירגזו אדם כו' נלחו מוטעז ואם ללא יקרא ק"ש ויעסוק צחורה ויזכיר לו יום המיתה, וחולי נרמז הכל כאן, תורכ וכו' לן צליה ואי שם אלל יהושע שן צעומקה של הלכה, וק"ש קבלת עומ"ש שלימה שקיבל יעקב, וחולי הרמז כאן ד"ח אלל פגישה יעקב ציוסף ויפול על צוריו ציוסף נפל על צורו חזל יעקב לא נפל כי קרא את שמע, וכאן כחי ג"כ ויפול על צוריו ג"כ עשו חזל יעקב לא נפל שקרא קריאת שמע, קבלת עומ"ש, וענין זכיר לו יום המיתה אי זכיר לעשו יום המיתה שלו שסוף סוף יפול וזאת קיים ג"כ יעקב עד אשר אצח אל חזוני שיערה ועלו מושיעים צבר ליון לשפוט את בר עשו, וביחה לדי המליכה, וכדרך הזה השאיר מאז לכל צמי שיכלו להחגבר על עשו בכל הזמנים, וזה רמז מרע"ה אהם קרובים היום למלחמה ג"כ מלחמה עם הילר כחי מקודם שמע ישראל ודרשו בזכות קריאת שמע כדאי אחס להלל, וזהו וכו' עבר לפניכם [כו'] שזע פעמים חולי אי רמז על שזע כח השזע מיעקב חזינו, והשזע מסוגל להכניע הסע"ח ולקבל עול מנכות שמים

נצחוננו של יעקב — יסוד לשירת המלאך

אמרו חז"ל (חולין צ"א, ב') שהמלאך ביקש מיעקב שישלחהו, כי "מיום שנבראתי לא הגיע זמני לומר שירה עד עכשיו", ולמה באמת לא הגיע זמנו רק עכשיו כשיעקב נצחו. ובפשוט אפשר לומר על פי מה שנתבאר כמה פעמים (פרשת בראשית בפסוק: ואלוהי התקוה ואתה תמסול בו (אות ע"א) ובפרשת נח מאמר ראשון) שכשהאדם אינו מציית ליצורו גורם לו הנאה שעל ידו מתקדש שמו ית', כבשל המובא בזה"ק ("ח"ב-קט"ג, א') מכן המלך והזנוה, והנה כשראה המלאך שיעקב עמד בנסיון גדול כזה, וישר אל מלאך ויוכל לו, ידע שהגיע זמנו לומר שירה, משום שעל ידו נגד קידוש שם שמים נעלה ביותר, ובפרט שתיקן בזה חטא אדה"ר שהוא שורש כל החטאים, בודאי שהיה מקום לומר שירה על כך.

אמנם ביתר ביאור נוכל לומר, לפי מה שמובא ב(שיר השירים רבה פ"ג) ע"כ מכל אבקת רובל, שסיבחו את האבק שהעלה יעקב במאבקו עד כסא הכבוד, וידל כהונה מיעקב, ולווייה ומלכות מיעקב וכו', ברם רובלוחיו של יעקב, לא היתה אלא מתוך האבק שתחת רגליו וכו' כל הרוכלות שישראל עושים ומצליחין בעוה"ז — בזכות אותו האבק של אבינו יעקב, כל מלחמות שישראל עושים ומצליחין — בזכות האבק של אבינו יעקב, כל תורה שישראל עושים בעוה"ז — בזכות יעקב אבינו, שאותו האבק נטלו הקב"ה ונחננו תחת כסא הכבוד שלו.

הרי מפורש מעלת הגדולה של התאבקות זו שכולה רוחנית לפניו ית', עד שהאבק נמצא תחת כסא הכבוד מתוך חיבתו ליעקב, וכבר ידענו מה שאמרו חז"ל שדמות דיוקנו של יעקב — שורש נשמות ישראל, חקוקה בכסא הכבוד, וכל זה בזכות אותו נצחון שבו הנחיל מלה נצחית לעשו וכת דיליה עד סוף כל הדורות, ולפיכך זכה להתעלות לשיא המדרגה.

ולכן אמר המלאך, "הגיע זמני לומר שירה" לפי שעל ידי נחלה יעקב אבינו לשלימות מופלאה זו, שממנה יתד ופנה לקיומם של ישראל לדורות, והוא מה שאמרו (תנחומא קדושים) אמר להם הקב"ה לישראל, עד שלא בראתי עולמי היו מלאכי השרת מקלסין אותי בכב, ומקדשין את שמי בכב, והיו אומרים (ההלים ק"ה, מ"ח) ברוך ה' אלקי ישראל מן העולם ועד העולם, כיון שנברא אדם הראשון, אמרו כללכי השרת לפני הקב"ה: רב"ע, זהו שאנו מקלסים אותך בשמ, אמר להם לא וכו', כיון שבא יעקב אמרו לפניו: זה הוא אמר להם — הן, וכן הוא אומר: ולא יקרא עוד שמך יעקב, כי אם ישראל יהיה שמך, ונקראו כל ישראל על שמו.

הרי מפורש שקילוסם של המלאכים היה מכוון לאותה שעה, ולפיכך אותו המלאך שעל ידו נתגלגל הדבר שיעקב יצחו ויזכה להקרא בשם "ישראל", הגיע זמנו לומר שירה, על כך, שבפעולתו נתקלס שמו ית', וכולם משבחים ומפארים שהשירה הוא אלקי ישראל והם בניו — בני חתניה המקדשים שמו ית' בעולם.

מכתב מאלוהו

ענין זה מרומז בתורה (בראשית ל"ב) "ויאבק איש עמו כו' ויגע בכף ירכו וכו' והוא צולע וכו'". ובמדרש רבה (צ"ו) כתוב: שרו של עשו היה, והיינו שהסטרא אחרא נלחם ביעקב והצליח לפגוע בו קצת, כדכתיב "וירא כי לא יכול לו ויגע בכף ירכו", ואיתא בזהר שפגע בתולדותיו, והענין הוא שלא היה יכול בשום אופן לפגוע ח"ו בשלמות יעקב עצמו, אלא רק מצד שיש לבניו שייכות וחבור עם רחוקים בהשתדלם להשפיע עליהם, ובנקודה זו הצליח לפגוע קצת, והוא מה שאמרו ז"ל במדרש רבה "נגע בצדיקים ובצדקניות שעתידיים לעמוד ממנו ואיזה זה — זה דורו של שמד", כי הנה מתפקיד ישראל הוא ללמד לעולם כולו את דרכי ה' ולגלות ממשלתו יתברך שמו, ובמשיח נאמר "ונהרו אליו כל הגוים", וכן איתא במדרש רבה (בראשית פרשה צ"ח: ט') שייבוא גם ללמד לאומות העולם, ויש מכה זה בכל אחד מישראל שרוצה לתקן אחרים, ואפילו אומות העולם, כי זה מתכלית הבדיאה שיתגלה כבודו ית' לכל העולם, אך זה לעומת זה עשה האלקים, וגם האומות מצדם רצונם להשפיע על ישראל בכיוון שלהם, ולשם כך גזרום הם עלינו שמדות, ויש אחיזה לטומאה זו רק כשחסר לישראל בשלמות הלשמה בשאיפתם להשפיע, כי אז בבוא ישראל להשפיע עליהם גובר כח הסטרא אחרא כנגדם ומשתדלים להטיל בישראל מזהמתם ולהחשיך אור תורת ישראל על ידי חכמתם, ואם מצליחים מעשי שטן או ניתנה להם רשות גם לגזור שמדות ח"ו, וללכוד ברשתם גם צדיקים וצדקניות שיצאו ממחיצתם והתקרבו אליהם כדי ללמדם דרך האמת, כשחסרה רק נקודה אחת בלשמה שלהם.

זה היה ענין גזירת השמד שבימי היונים, אך במסירת נפשם של החשמונאים עלו למדרגת לשמה גמור, וזאת היתה הסיבה האמיתית הרוחנית שמחמתה זכו להתגבר על היונים, ובנס השמן שנרות המנורה לא כבו הראו להם סימן מן השמים שנתגלה בלבם האור הפנימי שאין לו הפסק לעולמים, וזהו לימודה של חנוכה — שאפשר להנצל מהשפעת הרע וגזירת השמד רק בחיזוק פנימי בתורה ובעבודת ה', חתו מה שאנו אומרים ב"על הנסים": "מסרת... טמאים ביד טהורים ורשעים ביד צדיקים", כי "עיקר הנס הלא בזה שהטהורים נשמרו בטהרתם והצדיקים בצדקתם בחסדי ה', ואור פנימי זה קנו לעולמים, ויכולים להביאו לידי גילוי בכל הדורות, כי משכנו בלב כל אחד מישראל.

ב. ומהלך הדברים כך הוא: כל השרשים של הענינים שנודמו לה לכנסת ישראל בדרך הנצח שלה נמצאים הם במעשה אבות, מעשה אבות סימן לבנים, ולדעתם של חכמים הסימן של גזירות השמד שאירעו לבנים הוא במעשה אבות של ויאבק איש עמו דיעקב אבינו, ובודאי שהדבר מעון ביאור שהרי כמה מלחמות היו להם לאבות-העולם בחייהם, וגם ליעקב אבינו עמדו לו כמה שמנים כגון עשו ולבן, ובכל זה הסימן לגזירת השמד הוא דוקא במאבק זה דויאבק איש עמו, אלא דיעוויין אגרת המוסר דמבואר שם בדרכי העבודה נמצאים הם שני מיני מלחמה: מלחמה בין המדות והדעת, ובין הקדושה והטומאה, הראשונה היא מלחמה מבעית שמצינו דוגמתה גם בענינים שאין להם שום שייכות עם דרכי עבודת השם, והמדות נמשכות אחרי הערב לשעתו, והדעת מחשבת חשבונות של עתיד, אבל המלחמה בין כחות הקדושה והטומאה היא מלחמה שלא מצינו במעב דוגמתה, שכן אין בתוך הטבע לא קדושה ולא טומאה, והוא הדין והיא המדה גם בכלליות כנסת ישראל, גם לכנסת ישראל בכלל יש לה שני הסוגים של מנועים ומעכבים, יש לה עכובים מצד אומות העולם המשמשים לה מניעות בדרכה על ידי התעוררות כחות מבעיים של פיתוי והסתה של חיי שעה, דוגמת המלחמה הטבעית בין המדות והדעת אצל היחיד, וכמו כן יש לה לכנסת ישראל גם מניעות ועכובים מצד אומות העולם על ידי התעוררות כחות רוחניים של טומאה, שאין ענינם להדיחה לתוך הפח של חיי שעה, אלא דוקא לבטל את קדושתה, גזירת השמד היא דוגמת למניעות ועכובים של הסוג השני, שהרי זה הוא ענינם של גזירות השמד שכל עיקרם אינם באים אלא להעביר על דת, והיינו ביטול קדושתה של כנסת ישראל, וזו היא הסברתם של דברי חכמים שמינסם של דורות השמד הוא במעשה אבות של ויאבק איש עמו, מפני שהאיש הזה הרי הוא שרו של עשו, כלומר מלחמה שאין למצא דוגמתה במעב, ומפני כך מאבק זה הוא השרש למלחמתם של הבנים עם מניעות ועכובים הקמים עליהם אך ורק לבטל את קדושתם, ולא עוד אלא שגם לעמידה בנסיגות של גזירות השמד יש להם לכנים סימן במעשה אבות של עובדא זו, שהרי כך אמרו חכמים וירא כי לא יכול לו נגע בצדיקים שעתידיים לצאת ממנו כדורו של שמד.

ז. וכאן הגענו למקומו של ענין ההודאה שלא מצינו לו שום קביעות זמן אהרת מלבד מועד החנוכה, כי הלא בקריאת שם ישראל שזכה לו יעקב אחרי הנצחון על שרו של עשו פירשו חכמים שהודה לו על הברכות, וכבר נתבאר לנו בפרק הראשון כי מעשה אבות זה הוא סימן לבנים בשעת עמידה בנסיגות של גזירות השמד, והיינו כי כל עמידה בנסיון של העברת הדת מעוררת הודאה בברכתם של ישראל, ונמצא כי הישועה של חנוכה שהיתה הישועה הראשונה של כנסת ישראל על ידי מסירות נפש על העברת הדת, כוללת בתוכה גם את הודאתם של שרי עשו בסגולותיה של כנסת ישראל, והרי כנסת ישראל מהזירה את ההודאה הזו לשרשה, והיא קובעת חובת הודאה מסוימת ומיוחדת לימי החנוכה, וקבעו שמונת ימי חנוכה אלו להודות ולהלל לשמך הגדול, אמירת הלל משותפת היא לכמה זמנים, אבל כאמירת ההודאה עומד הוא מועד החנוכה לעצמו, השם יהודים אשר בו נקראת האומה כולה עיקר ענינו הוא שהם טודים תמיד להשם על חסדיו; מכל מקום בשורש השם הזה נמצא גם ענין הודאת בעל דין, על ידי אשר האם זכתה ליצירת השם הזה הכירה שנשלה יותר מהלקה, והוא הדין והיא המדה בהודאה החנוכה, ואף על פי שעיקר ענינה של הודאה זו הוא תודה על הנס של הישועה, מכל מקום בשרשה של הודאה זו ננוח הוא גם ענין של הודאת בעל דין, על ידי אשר במסירות נפשם של ישראל כנגד העברת הדת מבריהים הם את שרו של עשו להודות בתוקף קיומו של שם ישראל, לא יעקב יאמר עוד שמך כי אם ישראל, ופרשו חכמים מלמד שהודה לו על הברכות, להודות ולהלל לשמך הגדול.

ישיבת "הכותל" ירושלים
לעילוי נשמת
ר' לוי ב"ר משה כלאתי ז"ל
התרומת אשתו וילדיו - לונדון